

Radek Malaník

Václav III. v dílech středověkých a humanistických autorů

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Somer, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

27. dubna 2023

Radek Malaník

Obsah

ÚVOD	4
1 STŘEDOVĚKÉ KRONIKY	8
1.1 Olomoucké nekrologium	8
1.2 Zbraslavská kronika.....	8
1.3 Staročeská kronika tak řečeného Dalimila	10
1.4 Kronika Františka Pražského	11
1.5 Kronika Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile	12
1.6 Kronika česká Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava	13
1.7 Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české	14
2 POLSKÁ A UHERSKÁ HISTORIOGRAFIE	15
2.1 Kronika Jana Długosze	15
2.2 Vídeňská malovaná kronika a Kronika Jána z Turca	16
3 HUMANISTICKÁ HISTORIOGRAFIE.....	18
3.1 Enea Silvio Piccolomini: Historie česká	18
3.2 Martin Kuthen ze Šprinsberka: Kronika o založení země české	19
3.3 Václav Hájek z Libočan: Kronika česká	20
3.4 Jan Dubravius: Historiae Regni Boemiae.....	21
4 BAROKNÍ HISTORIOGRAFIE	24
4.1 Tomáš Pešina z Čechorodu: Mars Moravicus	24
4.2 Bohuslav Balbín: Miscellanea Historica Regni Bohemiae.....	25
4.3 Jan František Beckovský: Poselkyně starých příběhův českých	26
5 VÁCLAV III. POHLEDEM SOUČASNÝCH HISTORIKŮ	28
ZÁVĚR.....	32
RESUMÉ.....	36
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	37

ÚVOD

Tematika bakalářské práce vychází z mé někdejší seminární práce k dějinám středověku, která se zaměřovala na osobnost krále Václava III. a na způsoby, kterými na něj nahlíželi autoři vybraných středověkých kronik v kontrastu s literaturou posledního století. Práce srovnávala především informace týkající se jeho tragické smrti, prostřednictvím odborné literatury ale představila i současný pohled na jeho osobu či vládu.

Bakalářská práce nese titul „Václav III. v dílech středověkých a humanistických autorů“ a snaží se nabídnout všeobecný obraz náhledu na Václavovu osobnost v průběhu převážné části dějin. Vychází přitom zejména ze středověkých a humanistických děl včetně několika zahraničních kronik, aby byl však pohled na Václava co nejkomplexnější, využívá i některých barokních prací a nejnovější stanoviska ohledně jeho osoby zmiňuje na základě odborné literatury. Práce záměrně čerpá i z humanistických a barokních děl, která bývají zpravidla ve vztahu k Václavovi opomíjena, neboť historici povětšinou čerpají informace ze středověké historiografie, která je v tomto směru relevantnější.

Práce je členěna na pět základních kapitol, přičemž většina z nich se zaměřuje na představení vybraných narativních pramenů určitého období, popřípadě odlišného místa původu. První kapitola tak prezentuje nejvýznamnější středověké prameny české provenience. Druhá kapitola usiluje vnést do problematiky mimočeský pohled, který přináší na základě uvedení vybraných uherských a polských kronik. Třetí kapitola představuje nejpodstatnější díla humanistická, kapitola čtvrtá pak přínosné barokní práce. Závěrečná, pátá, kapitola práce pak uvádí názory odborné literatury předních českých historiků.

Hlavními otázkami, na které práce hledá odpověď, jsou, jakým způsobem je v průběhu dějin nahlíženo na Václava III., jaké stereotypy se v dílech opakují, či naopak, k jakým proměnám pohledu na něj dochází, nakolik byli autoři ovlivněni Zbraslavskou kronikou či jinými zdroji. Řeší tak problematiku takzvaných filiací neboli přebírání informací pozdějších autorů od jejich předchůdců. Proto bude usilováno u každého pojednávaného díla zmínit, které motivy má společné s dřívějšími dějepisci a z čí práce tak pravděpodobně čerpá.

Předpokládám, že na základě uvedeného hledání vazeb mezi jednotlivými autory bude možno vysledovat typické rysy zkoumaných období a upozornit na jejich postupnou proměnu. Očekávám, že nekritické přebírání informací, které mělo nejspíše vliv na utváření a přechovávání dlouho tradovaného a přehnaně negativního názoru na posledního Přemyslovce, bude typické především pro nejstarší historiografické práce.

Protože je bakalářská práce z převážné většiny založena na rozboru a interpretaci pramenů, bude o nich pro přehlednost pojednáno v jejich přibližném chronologickém sledu, který odráží i koncipování kapitol dle jednotlivých historických období. První velkou skupinu narativních pramenů představují středověké kroniky českých autorů. Ještě před nimi však bezprostředně po Václavově skonu zmiňuje okolnosti vraždy záznam *olomouckého nekrologia*.¹ Zřejmě i tento pramen posloužil Petru Žitavskému při sepsání jeho *Zbraslavské kroniky*,² která je dodnes považována za nejvěrohodnější a nejobjektivnější středověkou kroniku. Dále je třeba zmínit *Staročeskou kroniku tak řečeného Dalimila*³ jakožto naše první historiografické dílo psané českým jazykem. Za pokračovatele Zbraslavské kroniky je pak možno označit takzvané kroniky doby Karla IV., na které byla kladena velká očekávání, bohužel však nebyla naplněna. I když nedosáhly požadovaných kvalit a obsahují i mnoho faktických chyb, jsou významné proto, že i ony čerpaly ze své předchůdkyně. Jmenovitě se jedná o *Kroniku Františka Pražského*,⁴ *Kroniku Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile*,⁵ *Kroniku českou Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava*⁶ a *Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české*.⁷ V souvislosti s kronikou Beneše Krabice je třeba rovněž stručně zmínit *Kroniku Otokara Štýrského*,⁸ která byla pro autora zřejmě určitou inspirací pro vytvoření jeho zkazky o hrncích.

V druhé řadě je třeba zmínit uherskou a polskou historiografii vrcholného středověku. V případě Uher se jedná o *Vídeňskou malovanou kroniku*⁹ z konce čtrnáctého století a její následovnici z konce patnáctého století, *Kroniku Jána z Turca*.¹⁰ Nejvýznamnějším

¹ DUDÍK, Beda (ed.): *Über Nekrologe der Olmützer Domkirche* (dále jen *Über Nekrologe*). In: Archiv für Österreichische Geschichte 65, 1884, s. 487–589.

² FIALA, Zdeněk – HEŘMANSKÝ, František – MERTLÍK, Rudolf (edd.): *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae* (dále jen *Zbraslavská kronika*). 2. opravené vyd. Praha 1976. nejnověji JAN, Libor – PUMPROVÁ, Anna (edd.): *Cronica Aule Regie*. In: Monumenta Germaniae Historica. Scriptores 40. Wiesbaden 2022.

³ DAÑHELKA, Jiří (ed.) et al.: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila* (dále jen *Staročeská kronika*). 2. svazek. Praha 1988.

⁴ BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika Františka Pražského*. In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987, s. 55–172.

⁵ BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile* (dále jen *Kronika Pražského kostela*). In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987, s. 173–268.

⁶ BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika česká Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava* (dále jen *Kronika česká Přibíka z Radenína*). In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987, s. 269–444.

⁷ ZACHOVÁ, Jana (ed.): *Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české* (dále jen *Neplachovo Stručné sepsání*). In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987, s. 525–556.

⁸ SEEMÜLLER, Joseph (ed.): *Ottokars österreichische Reimchronik*. In: Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken 5,2. Hannover 1890.

⁹ SOPKO, Július – LENGYELOVÁ, Tünde (edd.): *Viedenská maľovaná kronika*. Bratislava 2016.

¹⁰ SOPKO, Július (ed.): *Kronika Jána z Turca*. 2. vyd. Bratislava 2018.

pramenem polské provenience je pak *Kronika Jana Długosze*,¹¹ mající svůj původ ve druhé polovině patnáctého století.

Humanistická díla jsou představována čtveřicí významných kronik, přičemž první z nich, *Historie česká*¹² Eneáše Silvia Piccolominiho, byla oproti velkému zahraničnímu úspěchu v našich zemích terčem kritiky. Proto se následující autoři snažili psát o našich dějinách objektivněji, aby nebyl český národ za hranicemi viděn v tak špatném světle. Jako první tak učinil Martin Kuthen ze Šprinsberka ve své *Kronice o založení země české a prvních obyvatelích jejích*.¹³ V jistém ohledu navázat na Petra Žitavského pak usiloval Václav Hájek z Libočan svou *Kronikou českou*,¹⁴ která zaznamenala velký úspěch, i když se autor dopouštěl četných fabulací. Posledním z našich velkých humanistických děl je pak latinská kronika olomouckého biskupa Jana Dubravia s názvem *Historiae Regni Boemiae*.¹⁵

V rámci barokní historiografie je nutno jmenovat tři významné autory. Prvním z nich byl moravský dějepisec Tomáš Pešina z Čechorodu, který usiloval o podrobné sepsání moravských dějin a plnil tak roli Hájkovu na Moravě. Jeho vrcholným dílem je latinský spis *Mars Moravicus*.¹⁶ Dějinami českých zemí se v baroku zabýval také Bohuslav Balbín ve svém díle *Miscellanea Historica Regni Bohemiae*,¹⁷ konkrétně v jeho sedmé knize první dekády. Posledním velkým autorem barokní doby byl Jan František Beckovský, který pro svůj první díl *Poselkyně starých příběhův českých*¹⁸ hojně čerpal z Hájkovy kroniky.

Odborná literatura představuje v bakalářské práci určitý konfrontační prvek k výše jmenovaným pramenům. Pomocí ní je možno názorně ukázat, jaké je současné stanovisko předních českých historiků ohledně osobnosti, vlády i smrti Václava III. Jedinou monografií, která se uceleně věnuje jeho osobě, je práce Karla Maráze, nesoucí název *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*.¹⁹ Byl to právě on, kdo na základě výzkumu diplomatického materiálu konstatoval, že na Václava nelze nahlížet v tak negativním světle, jak se to dosud činilo. Kromě jeho jedinečné práce je třeba zmínit ještě Josefa Žemličku.

¹¹ *Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego* (dále jen *Jana Długosza Roczniki*). Ks. 9. 1300–1370. 2. vyd. Warszawa 2009.

¹² PICCOLOMINI, Enea Silvio: *Historie česká* (ed. Jiří Linhart). Litvínov 2010.

¹³ KUTHEN ZE ŠPRINSBERKA, Martin: *Kronyka o Založenij Zemie Česke, a prwnijich obywatelijch gegich, tudijž o Knijžatech a Králjich y gich činech, a příjběžých welmi kratce z mnohých Kronykářův sebraná* (dále jen *Kronyka o Založenij Zemie Česke*). Praha 1539.

¹⁴ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká* (ed. Jan Linka). Praha 2013.

¹⁵ DUBRAVIUS, Jan: *Historiae Regni Boemiae*. Prostantiae 1552.

¹⁶ PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš: *Mars Moravicus*. Pragae 1677.

¹⁷ BALBÍN, Bohuslav: *Miscellaneorum Historicorum Regni Bohemiae Decadis I. Liber VII. Regalis; Seu De Ducibus, ac Regibus Bohemiae* (dále jen *Miscellanea*). Pragae 1687.

¹⁸ BECKOVSKÝ, Jan František: *Poselkyně Starých Příběhův Českých, Aneb Kronyka Česka* (dále jen *Poselkyně*). Praha 1700.

¹⁹ MARÁZ, Karel: *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně* (dále jen *Václav III.*). České Budějovice 2007.

Vychází se z jeho tří významných monografií: první má titul *Století posledních Přemyslovců*,²⁰ druhá *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*²¹ a třetí *Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie*.²²

Současné stanovisko předních odborníků na problematiku osobnosti Václava III. se tedy ubírá méně negativním směrem, než jak tomu bylo dříve. Má se za to, že byť nedosáhl kvalit svého otce, nedopouštěl se žádných přehnaných excesů ve vládě ani nerozhazoval majetek. Pokud jde o jeho tragickou smrt, dnes již nikdo nevěří ve vinu Durynka Konráda z Botenštejna, který se pravděpodobně stal jen jakýmsi obětním beránkem.

Kromě již zmíněných narativních pramenů a odborné literatury bude v práci u příslušných kronik využito ještě tři obecnějších zdrojů, které se zabývají okolnostmi vzniku Zbraslavské kroniky, Vídeňské malované kroniky a Kroniky Jána z Turca. Zbraslavskou kronikou se zabývá studie Roberta Antonína *Obraz ideálního panovníka ve Zbraslavské kronice*,²³ která rozebírá, za jakým účelem byla kronika sepsána, jak jí máme správně rozumět a proč Václav II. odpovídal ideálu dokonalého vládce. Vzhledem ke specifčnosti uherských kronik je pro Vídeňskou malovanou kroniku užito práce *Studies on the Illuminated Chronicle*,²⁴ která se zabývá mimo jiné problematikou autorství kroniky, a pro Kroniku Jána z Turca pak úvod edice *János Thuróczy Chronicle of the Hungarians*,²⁵ který rozebírá osobu autora a vznik kroniky.

Za nejvhodnější metodu výzkumu pro dosažení co nejuspokojivějších odpovědí na výše stanovené výzkumné otázky považuji metodu komparativní. Jejím prostřednictvím bude možno poukázat na specifika jednotlivých narativních pramenů, motivy typické pro jednotlivá historická období a také na způsoby tradování těchto motivů, jinými slovy zjistit, odkud autoři historických děl čerpali své poznatky. Závěrečné nastínění hlavních tezí nejnovější odborné literatury by tak mělo vést k jakémusi „návratu do reality“, a nabídnout skutečně objektivní stanoviska týkající se Václavovy osobnosti.

²⁰ ŽEMLIČKA, Josef: *Století posledních Přemyslovců*. 2. vyd. Praha 1998.

²¹ ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*. Praha 2005.

²² ŽEMLIČKA, Josef: *Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie* (dále jen *Konec Přemyslovců*). Praha 2020.

²³ ANTONÍN, Robert: *Obraz ideálního panovníka ve Zbraslavské kronice* (dále jen *Obraz ideálního panovníka*). In: Wihoda, Martin – Malat'ák, Demeter (edd.): *Stát, státnost a rituály přemyslovského věku. Problémy, názory, otázky. Sborník příspěvků z konference konané dne 18. října 2005 v Brně*. Brno 2006, s. 197–215.

²⁴ BAK, János M. – VESZPRÉMY, László (edd.): *Studies on the Illuminated Chronicle*. Budapest 2018.

²⁵ ENGEL, Pál (ed.): *János Thuróczy Chronicle of the Hungarians*. Bloomington 1991.

1 STŘEDOVĚKÉ KRONIKY

1.1 Olomoucké nekrologium

Záznam olomouckého nekrologia o smrti Václava III. bezprostředně reflektoval tragickou událost, a i když je tento zápis velice stručný, jistě posloužil středověkým kronikářům jako cenný zdroj základních informací o úmrtí posledního Přemyslovce. Zde se uvádí, že Václav byl zavražděn v odpoledni, když se pro ochlazení procházel po paláci. Nekrolog z vraždy viní Konráda Durynského, přezdívaného také z Mulhowu, kterého označuje jako krutou a nelidskou osobu. Událost datuje ke 4. srpnu 1306.²⁶

1.2 Zbraslavská kronika

Článek Roberta Antonína rozebírá okolnosti konce vlády Václava II. a počátku panování Václava III. a zabývá se také otázkou, s jakým záměrem byla Zbraslavská kronika sepsána a proč stylizovala Václava II. do role ideálního panovníka. Nejprve zmiňuje, že počátek léta roku 1305 byl zcela klíčovým mezníkem, kdy se moc přemyslovské dynastie nacházela na jednom ze svých pomyslných vrcholů. Situace však nebyla ideální, neboť již roku 1304 byl Václav II. nucen odvést syna z Uher a do Malopolské oblasti se tlačil Lokýtek. Na druhou stranu bylo ale dosaženo důležitého vítězství nad Albrechtem.²⁷

Autor následně rozebírá události předcházející skonu otce Václava III. Jako velice pozoruhodný fakt zmiňuje i to, že Petr Žitavský věnuje ve své kronice celých dvanáct kapitol oslavě heroického skonu Václava II. Ten měl údajně krátce před svou smrtí správně vycítit, že jeho syn nebude schopen dostát všem vladařským povinnostem a slibům. Podstatné pro tehdejší dobu bylo také, že Václav III. přísahal na ostatky svatých včetně hlavy svatého Václava. Klíčovým úkolem na začátku jeho vlády mělo být vypořádání se s otcovými věřiteli, kteří mu poskytli pomoc v boji proti Albrechtovi a při zisku polské koruny.²⁸

Klíčová je ovšem zejména závěrečná část této studie, která vysvětluje, proč mají kapitoly kroniky věnované Václavovi II. takřka hagiografický charakter. Dle autora odpovídal představě Zbraslavské kroniky ohledně ideálního panovníka vládce takový, který by byl ctnostný, spravedlivě a trpělivě by soudil, byl by zbožný a konal vše ve snaze o mír, zároveň by však měl tvrdě vystupovat proti všemu, co řád narušuje. Dle Roberta Antonína byla

²⁶ *Über Nekrologe*, s. 553.

²⁷ ANTONÍN, R.: *Obráz ideálního panovníka*, s. 197.

²⁸ *Tamtéž*, s. 197–199, 201.

jedinou možnou slabinou Václava II., která zbývala do kompletního naplnění onoho ideálu panovníka, jeho nepříliš dobrá schopnost soudit.²⁹ Vzhledem k až přílišné idealizaci Václava II. je tak pochopitelné, proč Petr Žitavský hodnotí přinejmenším první měsíce synovy vlády poněkud kriticky.

Zbraslavská kronika, která vznikala přibližně v letech 1305-1339, se věnuje Václavovi III. poměrně obsírně v porovnání s Dalimilovou kronikou či s následujícími kronikami doby Karla IV. Podle Petra Žitavského panoval Václav od svých sedmnácti let. Hned v úvodní pasáži poměrně bohatě líčí jeho pozitivní charakterové vlastnosti. Autor poznamenává, že „vynikal prevelikou důstojností, byl ušlechtilý, na pohled spanilý, zjevem sličný, zmužilý, nadaný, obdařený dary přírody, výmluvný, výřečný, uhlazeně mluvící čtyřmi jazyky“.³⁰ Vzápětí ale dodává, že jeho přehnaná štedrost se chýlila až ke krajní marnotratnosti. Často zmiňovaným motivem i v pozdějších dílech čerpajících ze Zbraslavské kroniky je také Václavova láska k opatům, měl také náležitě říkavat kanonické hodinky a poslouchat služby Boží. Následně Petr Žitavský uvádí jeho sňatek s Violou, údajně později nazývanou Eliška, který správně datuje k 5. říjnu 1305. Ke sňatku prý došlo na popud obavy rádců, kteří měli strach, aby králova moc dále nerostla. 13. února 1306 pak proběhl sňatek jeho sestry Anny s Jindřichem Korutanským.³¹

V další části svého pojednání o Václavu III. pak autor popisuje ony často zveličované negativní aspekty královny osobnosti. Ten tak začal „pít víno až do opilství, trávit beze spánku noci při pitkách, věnovat se hodům, oddávat se špatným mravům a zvráceným zvykům“³² a dělat vše, k čemu svádí nerozvážná mladická mysl. Kromě toho měli na Václavovi opojeném vínem panští synové žádat královské statky a spoustu jich také obdrželi, ať už město, hrad nebo dědinu. Na podnět oslovení Konrádem Zbraslavským přibližně po roce své vlády měl projevit chuť se napravit.³³ Dříve než tak však stihl učinit, potkala ho tragická smrt, o které Petr Žitavský píše dále.

Nejprve dal Václav v Brně uherskou korunu Otovi a vyhlásil obecnou hotovost směrem ke Krakovu. V Olomouci ho však stihl tragický osud. Když byl osamocen v letní době pro ochlazení na paláci, oděný jenom v košili a plášti, přišel za ním kdosi, koho autor kroniky velmi nevybíravě nazývá jako „nečlověka, společníka satanova, původce zločinu, nepřítele

²⁹ ANTONÍN, R.: *Obráz ideálního panovníka*, s. 209, 213.

³⁰ *Zbraslavská kronika*, s. 148.

³¹ Tamtéž, s. 148.

³² Tamtéž, s. 148.

³³ Tamtéž, s. 148–149.

proti přírodě, sedlinu a puch vši špatnosti“,³⁴ a zranil krále třemi smrtelnými ranami. Petr Žitavský uvádí, že se neví, kdo spáchal onen hanebný čin, byl ovšem spatřen jistý Konrád z Botenštejna se zkrvaveným nožem. Ten byl však zabit dříve, než stačil promluvit. Autor klade velký důraz i na tragické následky, které předčasná smrt Václava III. způsobila. Došlo k velkému vzrůstu útrap, rozkradení královského majetku a nemalé škody utrpěl i zbraslavský klášter. V závěrečné části Petr Žitavský projevuje velkou lítost nad úmrtím krále a královský rod označuje jako „přemožený uštknutím smrti“. ³⁵ Celé povídání o Václavovi autor uzavírá konstatováním, že k vraždě došlo 4. srpna roku 1306 v králových osmnácti letech, že byl pochován v Olomouci před hlavním oltářem a jelikož si přál spočinout na Zbraslavi, k přenesení jeho ostatků došlo později z iniciativy Václavovy sestry Elišky.³⁶

1.3 Staročeská kronika tak řečeného Dalimila

První česky psaná středověká kronika, pocházející z počátku 14. století, tradičně nesnese srovnání s kronikou Petra Žitavského, která bývá považována za objektivnější, byť obě kroniky vznikají přibližně ve stejné době. Domnívaný Dalimil tak o Václavovi III. píše, že měl na starost tři království, přičemž správu Uher přenechal Otovi Bavorskému a sám řídil království české a polské. O samotné vládě nebo charakteru panovníka „Dalimil“ mnoho nepíše, spíše svůj narativ směřuje k popisu průběhu a okolností Václavovy tragické smrti. Podle kronikáře měl k vykonání vraždy poslat říšský král tři Duryňky. V Olomouci se s králem prý setkal mnoho lidí. Smutnou událost pak autor datuje k viglii svatého Dominika, což odpovídá 3. srpnu. V onen osudný den se Václav odebral ke spánku a v době, kdy všichni vyšli ven, směřoval Duryňk před komnatu. Tehdy měl zůstat při králi snad jen jediný komorník. Pachatel tak využil příležitosti a jako by chtěl pomoci Václavovi vstát z postele, zamířil k němu a přetl mu hrdlo.³⁷

Následně již kronikář, jak bývá pro středověká díla vzhledem k jejich blízkosti události typické, podrobuje onoho zlého Duryňka odsudku a „klade“ mu několik otázek ohledně jeho motivace k činu. Je třeba podotknout, že toto „přímé“ oslovení domnívaného pachatele autorem kroniky je napříč naší historiografií unikátní. V jedné z těchto otázek se tak kronikář kupříkladu Duryňka táže, zda mu Václav něco udělal. „Dalimil“ nicméně uvádí, že onoho viníka stihne boží soud. Zároveň zde zaznívá i určitá kritika vůči Duryňkově národnosti. Toho

³⁴ *Zbraslavská kronika*, s. 150.

³⁵ *Tamtéž*, s. 150.

³⁶ *Tamtéž*, s. 151.

³⁷ *Staročeská kronika*, s. 465.

skutečně neminul trest, neboť jej lidé, jakmile se ho chopili, usmrtili a odťali mu ruku, kterou měl Václava zabít. Nakonec bylo jeho tělo sežráno psy.³⁸ To jen ilustruje silný autorův odsudek durynského pachatele a také jako první kronikář tento motiv uvádí. Tak řečený Dalimil tedy zmiňuje některé informace poněkud odlišně než Zbraslavská kronika či pozdější autoři, stejně tak poměrně neobvykle nevyslovuje přílišné pochyby o tom, že za vraždou skutečně stál onen Durynk, přičemž u většiny rozebíraných autorů panuje určitá nejistota ohledně osoby skutečného pachatele.

1.4 Kronika Františka Pražského

První z kronik doby Karla IV., datovaných přibližně okolo poloviny 14. století, které nepochybně čerpaly inspiraci ve Zbraslavské kronice, je Kronika Františka Pražského. Autor na úvod zmiňuje, že byl Václav králem tří království a využívá informací Petra Žitavského pro úvodní charakteristiku královny osoby, byť tak činí poněkud stručnějším vyjádřením. Konkrétně píše, že byl „na pohled spanilý, zjevem sličný, dokonale obdařený dary přírody“.³⁹ Je zde tedy jasně patrné, že František vycházel ze Zbraslavské kroniky.⁴⁰ Nad rámec těchto informací ještě autor Václavovi připisuje, že miloval svůj národ. Dále správně uvádí datum sňatku s „Violkou“, jak píše, a zmínku o tom, že následujícího roku uzavřeli manželství také sestra Anna s Jindřichem.⁴¹

František Pražský negativní stránky královny osobnosti spojuje s Uhrami, kde měli synové šlechticů sloužit králi a svádět „poddajnou duši k mnohým nepovoleným věcem“.⁴² Dle kronikáře začal být rozpustilý a provádět všechny špatné věci, o kterých píše opět za využití téměř doslovných citací z Petra Žitavského. Stejně tak opakuje, že v situacích, kdy byl král rozpálen vínem, na něm byly žádány královské statky, ke kterým byly udíleny i darovací listiny. Následně autor uvádí, že Václav dobrovolně postoupil uherskou korunu Otovi a zřekl se královských práv, která měl ve vztahu k Uhrám. Oto tam pak byl korunován.⁴³ Poslední část svého vyprávění o králi autor jako obvykle uzavírá popisem konce života.

Václav se tedy na podnět ze strany Lokýtky vydal na cestu do Krakova, v domě olomouckého děkana mu však byly uštědřeny smrtelné rány. František Pražský projevuje

³⁸ *Staročeská kronika*, s. 465–466.

³⁹ *Kronika Františka Pražského*, s. 75.

⁴⁰ *Zbraslavská kronika*, s. 148.

⁴¹ *Kronika Františka Pražského*, s. 75.

⁴² *Tamtéž*, s. 75.

⁴³ *Tamtéž*, s. 75.

smutek nad jeho smrtí, když píše, že „odešel jako líbezný květ a světlo českého národa“.⁴⁴ Poté se vyjadřuje ohledně osoby možného pachatele činu. Tím byl dle něj jistý Durynek, kterého označuje jako „původce zločinu a hanebnosti, schopného každé špatnosti“.⁴⁵ Zde je opět možné povšimnout si inspirace Petrem Žitavským.⁴⁶ Durynkovo tělo bylo následně rozsekáno na kusy a sežráno psy.⁴⁷ Tento motiv nejspíše kronikář použil za přispění „Dalimila“,⁴⁸ neboť se mu hodil do jeho narativu odsuzujícího Durynka. Zřejmá je i vazba se Zbraslavskou kronikou v závěrečné části jeho pojednání o Václavovi, kdy opět truchlí nad nesčetnými útrapami a bolestí lidu. Kromě toho byly páčány také násilnosti na poddaných a zabírány statky duchovních. Na závěr znovu opakuje zmínku o přemožení královského rodu uštknutím smrti.⁴⁹

1.5 Kronika Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile

Následující kroniky již obecně bývají považovány za méně věrohodné, neboť se v nich často vyskytují i faktické chyby. Kronikářské dílo Beneše Krabice z Weitmile totiž hned na počátku vyprávění o Václavovi nepravdivě uvádí, že si vzal Violu za ženu roku 1306. Dále se poněkud netradičně zmiňuje nejen o sňatku Václavovy sestry Anny, ale také o Elišce, která byla údajně poslána na vychování do svatojiřského kláštera. Z dalších částí je pak patrná autorova velká schopnost přehánět, která působí místy až útočně. Nejprve píše o tom, že Václav neměl ani rádce, ani učitele, a tak si již od dětských let mohl dopřávat všech choutek a „nebyl ovládán, ale vládl“.⁵⁰ Navíc za ním do Uher byli posláni panští a šlechtičtí synové z Čech, kteří sváděli jeho mysl k mnohým nepřístojnostem. Kromě toho měl údajně spávat od ranních hodin, kdy se bylo třeba účastnit bohoslužeb a naléhavých porad, až do hodin poledních. Autor silně negativní charakteristiku Václava ještě stupňuje konstatováním, že se měl po skončení oběda oddávat „prázdným hovorům a povídkám“.⁵¹

Vzápětí však Beneš Krabice usiluje trochu zlepšit obraz Václava, který nastínil, a tak kritizuje z jeho chování špatnou společnost, která „křivila jeho srdce“,⁵² a neměl již proto strach ani z lidí, ani z Boha. Navíc kronikář podobně jako předchozí autoři připomíná, že měl

⁴⁴ *Kronika Františka Pražského*, s. 75.

⁴⁵ Tamtéž, s. 75.

⁴⁶ *Zbraslavská kronika*, s. 150.

⁴⁷ *Kronika Františka Pražského*, s. 75.

⁴⁸ *Staročeská kronika*, s. 466.

⁴⁹ *Kronika Františka Pražského*, s. 75–76.

⁵⁰ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

⁵¹ Tamtéž, s. 180.

⁵² Tamtéž, s. 180.

panovník rozdávat statky při rozpálení vínem. Následně se táže, proč se mu otec nepostaral o lepší vzdělání či přísnější vychování. Pro tuto kroniku je rovněž typická historka o rozbíjení hrnců, kterou dle autora zmiňují někteří. I když této situaci bylo přítomno minimum lidí, nemohlo toto ničení hrnců zůstat utajeno, a tak se čím dál, tím více lidí chvělo strachem z rostoucí Václavovy moci.⁵³ Přinejmenším v kontextu českých děl se tento motiv vyskytuje poprvé. Kronikář se tak patrně inspiroval v zahraničí, zřejmě u Otokara Štýrského, který uváděl motiv, že měl Václav hrozit šlechticům opětovným zabavením majetků.⁵⁴

Když pak poslové z Polska králi oznámili, že Lokýtek zemi pustoší a ničí, vydal se na vojenskou výpravu. Během ní měl strávit několik dní i v Olomouci. Po obědě tak Václav uleh k spánku, navíc v nepřítomnosti svého doprovodu. Durynek si tak vysledoval hodinu, kdy byl král sám, a zavraždil Václava mečem. Vrahova krutost je ještě umocněna přípisem, že „neodešel, dokud král nevypustil duši“.⁵⁵ Onen vrah byl následně lapen a roztrhán na kusy. Vražda se podle chybného autorova datování měla udát 12. srpna roku 1306. Beneš Krabice uvádí, že tím vyhasl Přemyslův rod. V závěru ještě velmi kriticky napadá všechny ty, „kteří byli spoluvědomi zločinu nebo nedbalí“,⁵⁶ přičemž toto obvinění je směřováno zejména vůči královským strážcům. Václav byl pak dle autorových slov pochován s velkým pláčem a nářkem a jeho tělo bylo později přeneseno na Zbraslav.⁵⁷ Jinak ale nelze říci, že by bylo v díle Beneše Krabice možno jednoznačně stanovit, odkud informace čerpal, neboť pravděpodobně vše formuloval jinak, v intencích svého vyprávění.

1.6 Kronika česká Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava

Přibík z Radenína na začátku své kapitoly věnované Václavovi III. uvádí, že král panoval od svých šestnácti let,⁵⁸ což je sice v rozporu s údaji Zbraslavské kroniky, podle nichž se tak stalo až v králových sedmnácti,⁵⁹ nicméně v tomto ohledu se vlastně více přiblížil skutečnosti. Následně zmiňuje, že měl být Václav „nespořádaně vychováván“,⁶⁰ což zase odpovídá argumentaci výše zmíněného Beneše Krabice.⁶¹ Pak již zřejmě pod vlivem „Dalimila“⁶² jmenuje Albrechta Habsburského, který měl mladému králi dle autorova mínění usilovat o

⁵³ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

⁵⁴ *Ottokars österreichische Reimchronik*, s. 1162.

⁵⁵ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

⁵⁶ Tamtéž, s. 180.

⁵⁷ Tamtéž, s. 180.

⁵⁸ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

⁵⁹ *Zbraslavská kronika*, s. 148.

⁶⁰ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

⁶¹ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

⁶² *Staročeská kronika*, s. 465.

život. K vraždě tak mělo dojít 4. srpna 1306 ve Václavově světnici, a to v době, kdy nebyl nikým střežen. Navíc měli být pachatelé přivedeni k činu určitou formou odměny. Podle Pulkavových informací měl tak panovník vládnout celkem devět měsíců, během kterých měl údajně dát některým pánům „velmi pěkné hrady“.⁶³ Následně kronikář uvádí, že vládu v Uhrách Václav přenechal Otovi a část Polska skončila pod správou Vladislava Lokýtky.⁶⁴

Bližší okolnosti královraždy pak autor rozebírá v závěrečné pasáži. Mělo se tak stát, když byl král oblečený jen v košili a plášti, a vrah mu měl uštvit tři rány. Opět se opakuje již zmiňovaný motiv Konráda z Potenštejna, jak jej nazývá Pulkava, který měl vyběhnout z paláce a mávat při tom zkrvaveným nožem.⁶⁵ Tuto informaci kronikář pravděpodobně převzal pro změnu od Petra Žitavského.⁶⁶ Onen Durynek měl být ihned zajat a usmrcen. Podstatné je také Pulkavovo připomenutí, že Václav nezanechal žádného dědice. Po tragickém skonu byl pohřben v Olomouci a následně přenesen na Zbraslav.⁶⁷

1.7 Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české

Vzhledem k tomu, že se mělo stát Neplachovo dílo takzvanou světovou kronikou, není divu, že o Václavovi podává velmi stručné a kusé informace, navíc se spoustou chybných údajů, a klade při tom velký důraz na symboliku. Na úvod píše, že řeka Otava v Písku zastavila svůj proud od půlnoci do tří hodin ráno, když umřel Václav II. Totéž se mělo udát rovněž po synově zabití. Mělo to údajně předznamenávat zlé časy, které hrozily nastat pro království, které se dosud těšilo vzrůstající slávě. Kromě toho se opravdu z jeho díla není možno příliš informací dozvědět. Snad jen to, že Václav přenechal uherské království Štěpánovi, jak nazývá Otu, a mělo se tak navíc stát v Praze,⁶⁸ což je zřejmý omyl, neboť nejen Petr Žitavský správně uvádí Brno.⁶⁹ Poslední jeho zmínkou o Václavovi je to, že měl za manželku Elišku.⁷⁰

⁶³ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 392.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 392.

⁶⁶ *Zbraslavská kronika*, s. 150.

⁶⁷ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

⁶⁸ *Neplachovo Stručné sepsání*, s. 546.

⁶⁹ *Zbraslavská kronika*, s. 149.

⁷⁰ *Neplachovo Stručné sepsání*, s. 546.

2 POLSKÁ A UHERSKÁ HISTORIOGRAFIE

2.1 Kronika Jana Długosze

Polský kronikář, který své dílo dokončil nejspíše okolo roku 1480, rozebírá poměrně podrobně zejména okolnosti tragické smrti Václava III. Nejdříve zmiňuje, že se král rozhodl vydat na výpravu, neboť jej dráždily stížnosti jeho lidí a také postupování Lokýtky. Z této pohnutky pak od jara do června onoho léta výpravu připravoval. Jak následně autor poznamenává, veškeré jeho plány a naděje byly však osudem obráceny vnivěč.⁷¹

Dále již Długosz popisuje konkrétní průběh vraždy. Když se totiž Václav zastavil v Olomouci, v domě olomouckého děkana se v poledne uložil ke spánku. Kvůli nadměrnému teplu měl být oděn jen v košili. Tragickou událost autor chybně datuje ke 3. srpnu, kdy měl Václavovi jistý rytíř dát mnoho důtklivých ran a zabít ho. Na rozdíl od dříve jmenovaných českých středověkých kronik pak polský dějepisec nově uvádí i předpokládaný motiv vraha. Mělo se tak udát proto, že se král ve dne i v noci „oddával pijáctví a uspokojování nejspornějších chutí těla“.⁷² Navíc údajně i znásilňoval cizí manželky.⁷³ Tento motiv velmi pravděpodobně přejal z Piccolominiho díla.⁷⁴ Tehdy se ovšem nevědělo, kdo byl původcem, ani z jaké příčiny, neboť nikdo krále nestrážil. Kronikář ovšem uvádí jméno Konrada von Potenstein, rodem z Durynska, který běžel s mečem potřísněným krví.⁷⁵

Tento Durynk byl prý ihned chycen, protože nerozpoznal strážce, a jeho tělo bylo hozeno psům. Vrahova hlava měla být navíc jako oběť vystavena na Václavově hrobě a jako možného objednavatele vraždy Długosz označuje Albrechta Habsburského, který možná k vykonání činu poslal tři Šváby.⁷⁶ V tomto případě se informace naopak shoduje s kronikou Pulkavovou.⁷⁷ Dle autora je rovněž možné, že vraždili královi páni. Je si ovšem jistý, že kdyby nepodlehli smrti, promarnil by více.⁷⁸

Obraz Václava, který polský kronikář nastiňuje, tak vyznívá poměrně kriticky k panovníkovi, což lze snad přikládat i jeho ovlivnění Piccolominiho kronikou či jinými méně věrohodnými díly, které se projevilo zejména v popisu králova prostopášného života.

⁷¹ *Jana Długosza Roczniki*, s. 43–44.

⁷² Tamtéž, s. 44.

⁷³ Tamtéž, s. 44.

⁷⁴ PICCOLOMINI, E. S.: *Historie česká*, s. 51.

⁷⁵ *Jana Długosza Roczniki*, s. 44.

⁷⁶ Tamtéž, s. 44.

⁷⁷ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

⁷⁸ *Jana Długosza Roczniki*, s. 45.

2.2 Vídeňská malovaná kronika a Kronika Jána z Turca

Počátek vzniku Vídeňské malované kroniky bývá nejčastěji spojován s rokem 1358. O mnoho nejasnější je ovšem otázka autorství této kroniky. To se obvykle připisuje jistému Markovi z Káltu, ovšem není možné tuto informaci potvrdit ani vyvrátit. Dle autora kroniky se má jednat o jakýsi kompilát, který sestavil z různých starších kronik, přičemž tvrdí, že z nich zachoval to, co považoval za pravdivé, a naopak striktně odmítl vše, co shledával nepravdivým. Čerpal tak z většího množství textů od různých autorů. Koncept dějin, který je představen právě ve Vídeňské malované kronice a v na ni navazující Kronice Jána z Turca, přetrvával jako „velký narativ“ uherských dějin až do osmnáctého století. O dalších sto let historického vývoje pak pokročil Ján z Turca ve své kronice, která zahrnuje období od počátku Uhrů až po jeho vlastní dobu.⁷⁹ Přímo v edici kroniky od slovenských autorů se pak ještě zmiňuje, že Vídeňská malovaná kronika odvozuje svůj název od města, ve kterém dlouhé roky pobývala. Autoři té doby navíc nepoužívali kritiku pramenů, a neměli tak zábrany ani při opisování děl svých předchůdců. Domnívaný Marek z Káltu měl údajně pracovat jako dvorský kaplan manželky Karla Roberta. Je ovšem třeba připomenout, že pro jeho autorství není důkaz ani v soudobých pramenech, ani v samém textu kroniky.⁸⁰

Kronikářské dílo Jána z Turca je ve skutečnosti posledním z řady středověkých děl, přitom je v něm málo patrný vliv rozšiřující se renesance, která tou dobou již prostupovala dvorem krále Matyáše Korvína. Autorův přídomek je prý odvozen od oblasti, ze které pocházel. Měl se naučit latině na církevní škole a pravděpodobně umřel v létě roku 1489. Impulsem k sepsání kroniky mu měly být menší neshody ohledně lišících se pohledů na dějiny maďarského národa. Potřeba popsání událostí zejména poslední stovky let byla velká. Volně použil jiné texty, a když mu přišly správné, čerpal z nich pro svou práci. Skutečně jeho vlastním dílem je až část kroniky od roku 1387. Kronikář se často musel spoléhat na vzpomínky současníků a využil také několik královských listin, které v Uhrách sloužily jako náhrada za chybějící kroniky. Jeho současníkem byl polský dějepisec Jan Długosz, u kterého se často vyzdvihuje jeho takřka moderní přístup k výzkumu. Sám Ján z Turca tak v porovnání s Polákem přiznává své špatné spisovatelské schopnosti.⁸¹ Edice, ze které bude čerpáno, vychází z takzvané augsburské verze kroniky, datované 3. červnem 1488.⁸²

⁷⁹ *Studies on the Illuminated Chronicle*, s. 5–7, 16–17, 185.

⁸⁰ *Viedenská maľovaná kronika*, s. 155, 159.

⁸¹ *János Thuróczy Chronicle of the Hungarians*, s. 1, 5–8, 12–14, 16–17.

⁸² *Kronika Jána z Turca*, s. 328.

Obě uherské kroniky, které od sebe dělí přibližně jedno století, shodně zaznamenávají pouze události vztahující se k Václavovu krátkému pobytu v Uhrách, a v porovnání s polským kronikářem tak zcela opomíjí to, co se odehrávalo v Čechách, tedy i královu smrt. Informace obou kronik se navíc téměř doslovně shodují. V obou případech jsou tomuto období věnovány dvě stručné kapitoly. Píše se, že v roce, kdy zemřel král Ondřej, se baroni země rozdělili na dvě skupiny. Jedna z nich stála na straně mladého Karla, druhá pak toužila vydat se za Václavem II. do Čech, což také udělala. Vyrazili tak pod vedením Matúše Čáka Trenčianského a žadonili, aby se ujal vlády nad Uhrami, a to kvůli spřízněnosti manželky Přemysla Otakara II. s Uhrami. Činili tak proto, že když se přijme král přidělený církvi, svobodní obyvatelé ztratí svobodu. Samotný Václav neměl v úmyslu přijít do Uher, a tak dal Uhrům na setkání velmožů a biskupů v Hodoníně svého syna za zákonitého krále. Ke stvrzení tohoto aktu byla vyhotovena listina a jednomyslná přísaha přijala rozhodnutí. Následně ještě mocným hlasem zapěli „Tebe, Bože, chválíme“ a zamířili do královského města Stoličný Bělehrad, kde jej slavnostně korunoval kaločský arcibiskup. V Budíně pak ještě pochovali dva zesnulé církevní hodnostáře.⁸³

Druhá kapitola se zaměřuje na jeho nešťastné panování a návrat do Čech. Uvádí se, že Uhři Václava pojmenovali Ladislav a jeho sídelním městem byl Budín. Podobně jako jeho sokovi Karlovi mu však nebyl od baronů dán jediný hrad, žádná moc ani vláda a rovněž žádná královská práva. Země se tak opět rozdělila ve dvě. Jedna část Uher vyhlásila za krále Karla, druhá Ladislava, ovšem ne ve skutečnosti, respektive ve smyslu královské svrchovanosti a pravomoci, navíc Ladislav postupně ztrácel své přívržence. Otec Václav II. brzy pochopil utajovanou lest a vyrazil v létě roku 1304 s mohutným vojskem do Panonie. Utábořil se na chvíli u Dunaje poblíž Pešti, chopil se syna, a i s královskou korunou se vrátili domů. Jejich návrat však v žádném případě nebyl pokojný, neboť jim Matúš Čák zahradil cestu a u Sence došlo i k bitce.⁸⁴

Zajímavý je také osud Oty, který byl následně přiveden do Uherska a měl se stát králem. Aby se mohl nechat korunovat ve Stoličném Bělehradě, musel si od Václava vyžádat korunu. Následně měl odejít do Budína, kde o vánočním svátku, slavnostně oděn a s korunou, doprovázen mnoha lidmi, projížděl na koni po ulicích a náměstích. Brzy se však rozhodl navštívit Sedmihradsko, kde byl vězněn a následně i vyhnán.⁸⁵

⁸³ *Viedenská maľovaná kronika*, s. 263–264; *Kronika Jána z Turca*, s. 449–450.

⁸⁴ *Viedenská maľovaná kronika*, s. 264; *Kronika Jána z Turca*, s. 450.

⁸⁵ *Viedenská maľovaná kronika*, s. 265.

3 HUMANISTICKÁ HISTORIOGRAFIE

3.1 Enea Silvio Piccolomini: Historie česká

Kronika spisovatele, humanisty a římského papeže Pia II., pocházející z roku 1458, platila ve své době za naprostý „bestseller“ v kontextu děl pojednávajících o českých dějinách, a to napříč celou Evropou. Situace však byla naprosto odlišná v našich zemích. Autor, který byl determinován svou profesí a prostředím, ve kterém se pohyboval, zásadně odmítal sebemenší odklony od církve a za nechutné považoval jakékoliv projevy lidské sexuality. Podle posledního našeho editora této historiografické práce tyto dvě neřesti připsal naprosté většině českých panovníků, kteří tak dokonale odpovídali jeho ideálu smilníků. Za o mnoho cennější tak bývá považováno velmi autentické líčení událostí, kterých se Piccolomini sám účastnil.⁸⁶

Kapitola, kterou Pius II. věnuje charakteristice osobnosti Václava III., je velice stručná a dle mého soudu vůbec nejostřeji kritizuje panovníka. Hned na začátku totiž autor srovnává mladého krále s jeho otcem a soudí, že měl sice stejné jméno, ale vyznačoval se naprosto odlišnou povahou. Měl se ve dne i v noci oddávat opilství a „nejhanebnějšímu údu těla“,⁸⁷ zabírat také cizí statky a zahrávat si s cizími manželkami. Následně již autor jen velmi stručně popisuje okolnosti Václavovy smrti. Mělo k ní dojít, když se král sám procházel v Olomouci, a Piccolomini konkrétně situuje tragickou událost do domu kapitulního děkana. V tamější komnatě byl pak panovník poboden třemi ranami, k čemuž mělo dle autorových informací dojít ve Václavových osmnácti letech. Ačkoli nebylo možné zjistit původce zločinu, byl spatřen jistý Konrád Durynský, když vycházel z inkriminovaného místa s krvavou dýkou v ruce. Než však stačil cokoli říci, byl ve všeobecném zmatku ubit.⁸⁸

V díle papeže Pia II. o českých dějinách je možno spatřovat kupříkladu ovlivnění Zbraslavskou kronikou, a to zejména v autorově závěrečném popisu vraždy Václava. Tento vliv je pozorovatelný především v jeho konstatování nejasností ohledně pachatele činu a také ve zmínce o zpozorování domnívaného pachatele Durynka a jeho ubití.⁸⁹ Piccolominiho negativní charakteristika Václava III. naopak patrně posloužila jako inspirace pro již rozebíraného polského dějepisce Długosze.⁹⁰

⁸⁶ PICCOLOMINI, E. S.: *Historie česká*, s. 5.

⁸⁷ Tamtéž, s. 51.

⁸⁸ Tamtéž, s. 51.

⁸⁹ *Zbraslavská kronika*, s. 150.

⁹⁰ *Jana Długosza Roczniki*, s. 44.

3.2 Martin Kuthen ze Šprinsberka: Kronika o založení země české

Právě nastíněný negativní obraz Václava III., konstruovaný zejména Piem II., prezentoval český národ ve velmi špatném světle. To se rozhodla změnit generace dalších autorů, kteří navazovali na Piccolominiho dílo a kladli si přitom za cíl psát objektivněji. Prvním z nich byl právě Martin Kuthen ze Šprinsberka, který v jakémsi úvodním slovu ke své kronice z roku 1539 čtenářům osvětluje, co ho přimělo k sepsání historického díla, a za hlavní pohnutky k tomuto rozhodnutí označuje především touhu napravit „reputaci“ českého národa, psát pravdivě a zejména napsat skutečnou kroniku.⁹¹

Podle Kuthenových informací měl Václav přijmout království české ve věku osmnácti let,⁹² což nekoresponduje například s údajem Petra Žitavského, který soudí, že se tak stalo o rok dříve.⁹³ Zmiňuje se rovněž královský sňatek, ke kterému mělo dojít téhož léta, a také svatba Václavovy sestry Anny s Jindřichem Korutanským. Následně se již autor věnuje zmínce o nejdůležitějších aspektech vraždy Václava. K té mělo dojít v srpnu, kdy král shromáždil vojsko a směřoval ku Krakovu proti Lokýtkovi, nabývajícimu na moci. Místem, kde ke smrti posledního Přemyslovce došlo, měl být dle Kuthena děkanův dům. Zde byl údajně král zamordován přičiněním Konráda z Potštejna, o čemž autor není příliš přesvědčen, neboť uvádí, že tuto informaci zmiňují někteří autoři.⁹⁴

Ačkoliv Kuthenova práce dosahuje nesporně lepších kvalit než dílo jeho předchůdce, což je dáno i tím, že autor v podstatě vůbec nekomentuje charakterové rysy Václava, je pozoruhodné, že za datum vykonání vraždy na mladém králi označuje den svatého Rufa,⁹⁵ který odpovídá 26. srpnu a je tak značně vzdálený od reality. Nejspíše zde došlo k záměně s datem úmrtí Přemysla Otakara II., tedy 26. srpnem 1278, nebo tak mohl učinit ze symbolického důvodu, neboť v tento den již zahynul jeden z Václavových předků, a autorovi se tak toto zkreslení mohlo hodit do jeho narativu o prokletém dni, ve kterém vyhasnul život několika zástupců přemyslovského rodu.

V závěru Kuthen uvádí, že později bylo Václavovo tělo z rozkázání Alžběty přeneseno na Zbraslav. Celé vyprávění o králi pak uzavírá připomenutím toho, v čem byl jeho předčasný odchod nejtragičtější. Bylo tak proto, že po sobě nezanechal žádného dědice.⁹⁶

⁹¹ KUTHEN ZE ŠPRINSBERKA, M.: *Kronyka o Založenij Zemie Česke*, s. 3–6.

⁹² Tamtéž, s. 78.

⁹³ *Zbraslavská kronika*, s. 148.

⁹⁴ KUTHEN ZE ŠPRINSBERKA, M.: *Kronyka o Založenij Zemie Česke*, s. 78–79.

⁹⁵ Tamtéž, s. 79.

⁹⁶ Tamtéž, s. 79.

3.3 Václav Hájek z Libočan: Kronika česká

Kronikářské dílo Václava Hájka z Libočan, pocházející z roku 1541, je možno považovat za nejvýznamnější historiografický počín českého humanismu, neboť usilovalo o co možná největší věrohodnost, které autor docílil tím, že čerpal velmi hojně z kroniky Petra Žitavského, a Hájková práce se tak stala jakýmsi jejím pokračovatelem. Na začátku kronikář píše, že Václav kraloval od svých šestnácti let. Měl být údajně výborné postavy a krásné tváře. Za přispění Petra Žitavského pak autor shodně uvádí, že Václav ovládal čtyři jazyky, a sice latinu, němčinu, maďarštinu a češtinu. Měl také chovat lásku k duchovním, zejména k Jindřichovi Sedleckému a Konrádovi Zbraslavskému, a nikdy nezameškal služby Boží.⁹⁷ Zde je možné pozorovat značný odklon od středověkého motivu Beneše Krabice, který tvrdil, že naopak Václav veškeré modlitby prospal.⁹⁸ Problematické ovšem bylo, že mladému králi někteří radili, aby dělal to, co chtějí mít čeští páni, druzí pak, aby odejmul královská zboží pánům, přičemž se měl Václav rozhodnout, že jim raději vezme „hrady“, proti čemuž se dotčení měli zdvihat.⁹⁹

Navíc se zde opakuje další z negativních motivů Beneše Krabice, a sice ten o rozbíjení hrnců.¹⁰⁰ Dále Hájek uvádí, že měl Václav zprvu v jisté předtuše klást odpor sňatku své sestry a že si sám vzal za ženu dceru chudého knížete, která se jmenovala Fiola a byla později nazývána Alžběta. Královský sňatek se měl uskutečnit z podnětu rádců, kteří se báli, aby Václavova moc nerostla, což opět souhlasí s Petrem Žitavským. Autor následně vypráví, že se král rozhodl, opět z podnětu rádců, táhnout do Polska, i s Otou Bavorským, který mu slíbil pomoc. Za to ho měl Václav odměnit uherskou korunou na jejich setkání v Brně.¹⁰¹

V navazující části pak Hájek zmiňuje, kdy došlo k vraždě panovníka, a mělo se tak stát, když se Václav procházel v košili po mázhauze. Nemůže chybět ani informace o z paláce vyběhnulším Kunrádovi z Podštejna, třímajícím v ruce krvavý meč. Následně je opět zřejmá filiace se Zbraslavskou kronikou, respektive jejím pokračovatelem Františkem Pražským, když kronikář lituje smrti Václava se slovy „zhasla svíce hořící království českého“.¹⁰² Hájek si rovněž klade otázku, jak je možné, že král ležel sám, nebo kde byla v osudnou dobu stráž,¹⁰³ což je možné připodobnit k Benešovi Krabice, který obviňoval zejména královské

⁹⁷ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 650.

⁹⁸ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

⁹⁹ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 650.

¹⁰⁰ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

¹⁰¹ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 651.

¹⁰² Tamtéž, s. 652.

¹⁰³ Tamtéž, s. 652.

stráž z nedbalosti a spoluviny na vraždě.¹⁰⁴ Podle autora měli Václavovy smrti želet i Poláci, kteří tvrdili, že byl „nevinný beránek bez příčiny hanebnou smrtí úkladně zamordován“.¹⁰⁵ Navíc měli být údajně prostší lidé názoru, že neštěstí mladému Václavovi přineslo ono nechvalně známé rozbíjení hrnců.¹⁰⁶

V závěru pak autor popisuje, že bylo panovníkovo tělo připraveno v královský oděv a za velkého pláče lidu českého i moravského pochováno před olomouckým hlavním oltářem.¹⁰⁷ Onen smutek, který lidé nad smrtí Václava projevovali, je také motivem, který Hájek pravděpodobně přejal z kroniky Beneše Krabice, která kromě pláče uvádí navíc ještě nářek.¹⁰⁸ Jako již tradičně se také poznamenává, že posléze nechala Alžběta přenést ostatky na Zbraslav. Velmi pozoruhodná je ovšem také poslední Hájkova zmínka, ve které uvádí, že tragická vražda měla údajně mrzet i Lokýtku, který se z ní prý vůbec neradoval, neboť si byl vědom, že Václava ovlivňovali jeho páni, kteří napomohli k vyplnění nešťastného osudu.¹⁰⁹

V neposlední řadě je třeba zmínit, že v předmluvě k dosud nejnovější edici Hájkovy kroniky od Jana Linky lze nalézt informace o tom, vůči kterým svým předchůdcům se kronikář vyhradoval. Mělo se jednat zejména o tak řečeného Dalimila, Přibíka z Radenína a také Eneáše Silvia Piccolominiho.¹¹⁰ Naopak na základě výše srovnávaných motivů lze konstatovat naprosto zřejmé přejímání většiny poznatků z kronikářského díla Petra Žitavského a také jeho pokračovatelů, konkrétně Františka Pražského a Beneše Krabice.

3.4 Jan Dubravius: *Historiae Regni Boemiae*

Dílo olomouckého biskupa Jana Skály z Doubravky, přezdívaného Dubravius, spojované s rokem 1552, se výrazně liší od svých předchůdců. Nejenže autor uvádí o Václavovi III. i některé informace, se kterými se v dosud rozebíraných pramenech nebylo možno setkat, ale také rozebírá poměrně podrobně Václavův krátký život, kterému věnuje velké množství prostoru. V první řadě píše, že Václav vystřídal svého otce v království českém ve svých šestnácti letech, což je věk, který Dubravius nepovažuje za zrovna nejvhodnější k panování. Tuto poznámku takto explicitně vyjádřil jako první z kronikářů. Navíc také zcela ojediněle uvádí, že Václavovým vychovatelem, kterého mu měl určit otec Václav II., byl jistý Dobeš

¹⁰⁴ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

¹⁰⁵ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 652.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 652.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 652.

¹⁰⁸ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

¹⁰⁹ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 652.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 11.

z Bechyně. Patrně největší část svého vyprávění o Václavovi pak autor věnuje popisu králova relativně nezřízeného života. Ten se měl údajně brzy zbavit známek smutku nad smrtí otce a začal se věnovat rozpustilému stylu života, ponejvíce spojovanému s nestřídmou konzumací alkoholu. Navíc na něm měli lidé získávat pole a vesnice, a tak jeho radost postupně „s poháry mizela“.¹¹¹

Objevuje se zde i známý motiv rozbíjení hrnců, které měl dle Dubravia tlouci holí,¹¹² a tento motiv pravděpodobně převzal od Václava Hájka z Libočan.¹¹³ Zde Dubravius krásně ilustruje, jak se brzy historka o hrncích rozšířila mezi velké množství lidí, ač ji na vlastní oči pozorovalo jen pár svědků. Brzy se měl také uskutečnit králův sňatek, ke kterému mělo dojít bez dlouhého rozvažování a okázalosti, stejně tak autor připomíná i navazující sňatek Václavovy sestry Anny. Protože král zprvu nereagoval na časté posly, které mu do Čech posílal Jindřich z Lipé z Polska a kteří žádali o pomoc při řešení rozpínavosti Vladislava Lokýtky, musel mu Jindřich situaci jet sám vysvětlit. Přitom je třeba uvést, že jméno Jindřicha z Lipé rovněž žádný z dřívějších historiografů nezmiňoval. Před tím, než tak Václav učinil a vydal se na tažení do Polska, měl svěřit péči o království Jindřichovi Korutanskému.¹¹⁴

Další část vyprávění o Václavovi pak kronikář ponechává pro popis průběhu královské vraždy. Ta se měla udát na děkanském domě, kde chtěl král chytit chladnější vánek, neboť bylo toho dne velmi teplo. Byl svlečen jen do košile a nacházel se tou dobou sám mimo místnost. Následně Dubravius píše, že skutečně netuší, kdo se na Václava vrhl, z čehož je zřejmé, že příliš nevěří v Konrádovu vinu. Onen pachatel jej měl ubodat třemi smrtelnými ranami. Konrád Durynský byl údajně s krvavým mečem chycen na schodech, přičemž se většinou mělo za to, že se tak stalo až poté, co Konrád vyběhl z paláce. Ten měl být dvorany roztrhán na kusy dříve, než stačil přiznat vraždu, nebo udat pachatele. Václav tak podle Dubravia vládl pouhé dva roky po smrti otce, což je pochopitelně zřejmá chyba, a byl tak posledním z rodu Přemyslovců.¹¹⁵

V závěru pak Jan Dubravius přistupuje k určité základní charakteristice Václavovy osobnosti. Královo neštěstí mělo být, jak uvádí kronikář, přičítáno dle současníků ani ne tak povaze, jako spíše špatnému vzdělání. Václav měl také vykazovat mnoho znaků ušlechtilého charakteru, chyběla mu jen přísnější disciplína. Navíc měl být také zhýčkán dobrými mravy.

¹¹¹ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae*, s. CXVIIr–v.

¹¹² Tamtéž, s. CXVIIv.

¹¹³ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 651.

¹¹⁴ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae*, s. CXVIIv–CXVIIIr.

¹¹⁵ Tamtéž, s. CXVIIIr.

Zajímavá je ovšem také zmínka autora o Peršanech, jejichž systém vlády podrobně rozebírá a shledává ho za inspirativní nejen pro naše země.¹¹⁶

Ona zmínka o nedostatečnosti výchovy a vzdělání mladého Václava u Dubravia mohla být rovněž přejata například z díla Beneše Krabice, který velmi kritizuje tyto nedostatky a považuje je za hlavní příčinu toho, proč se zejména v počátečních měsících své vlády Václav choval poněkud rozpustile.¹¹⁷ Dubraviova charakteristika Václava nicméně vyznívá poměrně neutrálně, není nikterak striktně zaujata proti němu, ale snaží se spíše objektivně posoudit všechny aspekty jeho krátké vlády.

V kronikářském díle Jana Dubravia je tedy možno spatřovat i cenný zdroj informací o Václavovi, které nelze nalézt v narativních pramenech jiných autorů, je však poměrně nejasné, odkud tyto informace čerpal, či jestli si je například nepřikrášloval dle vlastní potřeby. Vzhledem k tomu, jak stručné jsou záznamy o Václavovi III. v prvních dvou humanistických dílech, tedy kronice Eneáše Silvia Piccolominiho a Martina Kuthena ze Šprinsberka, a také k tomu, že naprostá většina informací obsažených v Hájkově kronice je totožná se Zbraslavskou kronikou, či s některou z kronik doby Karla IV., je dílo Jana Skály z Doubravky přínosné nejen v originalitě svého vyprávění o posledním Přemyslovi, ale také v nejpodrobnější charakteristice celého jeho krátkého života, jakou lze vůbec napříč obdobími a autory najít. Jeho kapitola o Václavovi navíc není jen pouhým konstatováním faktů, ale je také psána velmi poutavým jazykem, který jistě oslovil nemalé množství čtenářů ve své době.

¹¹⁶ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae*, s. CXVIIIv.

¹¹⁷ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

4 BAROKNÍ HISTORIOGRAFIE

4.1 Tomáš Pešina z Čechorodu: Mars Moravicus

Nejvýznamnější barokní dílo o moravských dějinách z roku 1677 bylo upraveným a rozšířeným vydáním původního Prodrumu Moravographiae. Bezprostředně před tím, než autor přistupuje ke své charakteristice osobnosti Václava III., připomíná ještě krátce Václavova otce, který dle jeho informací umřel na tuberkulózu a bez jakýchkoli pochyb si prý zasloužil, aby jej lidé nazývali zbožným a svatým, neboť mimo jiné daroval královské ornáty chudým.¹¹⁸

Hned na počátku své narace o Václavovi Pešina uvádí často omílanou frázi, že se syn Václava II. sice vyznačoval stejným jménem, ale jiným charakterem. Tento motiv s velkou pravděpodobností převzal z nepříliš důvěryhodné Eneášovy kroniky, která zmiňuje totéž.¹¹⁹ Následně již autor přechází k popisu Václavova tažení do Polska a k panovníkovu tragickému skonu. Ono vojsko měl král skládat, aby udržel království v Polsku. Když se pak po cestě zastavil v Olomouci, ulehl v děkanově domě svlečený k polednímu spánku. Zavražděn pak měl být, když se zrovna nacházel sám v místnosti. Mělo se tak stát ve Václavových osmnácti letech, konkrétně den před srpnovými Nonami, což odpovídá datu 4. srpna.¹²⁰ Je velmi pozoruhodné, že podobným způsobem, tedy podle římského kalendáře, žádný jiný kronikář vraždu nedatuje.

Zároveň je zde vyslovena určitá autorova nejistota ohledně otázky, zda byl Václav zabit „od svých, nebo od jiných“.¹²¹ Nemůže chybět ani velmi oblíbený motiv, opakující se téměř v každém historiografickém díle, zmiňující osobu Konráda Durynského, který měl být viděn s krvavou dýkou. Tento proradný Durynk byl údajně dvořany roztrhán, a to dříve, než mohl přiznat svou vinu, nebo prozradit pachatele.¹²² Zde je patrný vliv Dubraviova díla, které zmiňuje nejen „roztrhání Durynkova těla“, ale stejně jako Pešina pochybuje o jeho vině.¹²³ Autor následně píše, že tak „zahynul bídnou smrtí poslední mužský potomek českých králů“¹²⁴ a že mělo údajně dojít k selhání rodu, až vnuk pomstí vraždu svého děda, což také uváděl Dubravius.¹²⁵ Nad Václavovou smrtí prý nařikali i ti, kteří ho vinili z mládí spíše než

¹¹⁸ PEŠINA Z ČECHORODU, T.: *Mars Moravicus*, s. 391.

¹¹⁹ PICCOLOMINI, E. S.: *Historie česká*, s. 51.

¹²⁰ PEŠINA Z ČECHORODU, T.: *Mars Moravicus*, s. 392.

¹²¹ Tamtéž, s. 392.

¹²² Tamtéž, s. 392.

¹²³ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae*, s. CXVIIIr.

¹²⁴ PEŠINA Z ČECHORODU, T.: *Mars Moravicus*, s. 392.

¹²⁵ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae*, s. CXVIIIr.

z povahy, a to i proto, že zemřel bezdětný. Unikátní je i navazující Pešinova poznámka, že mají lidé zpravidla tendenci být spravedlivější k mrtvým než k živým, což potvrdil i předčasný Václavův odchod. Královo tělo bylo mezitím uloženo v olomouckém kostele, přičemž jej po dvaceti letech nechala Václavova sestra Alžběta přenést na Zbraslav vedle otce.¹²⁶ V případě Pešinova díla je tak možné vidět četnou inspiraci Janem Dubraviem.

4.2 Bohuslav Balbín: *Miscellanea Historica Regni Bohemiae*

Václav III. se měl dle Balbínova konstatování v práci z roku 1687 stát vinou ztráty otce sirotkem v sedmnácti letech. Přitom mu na hlavě spočinuly tři koruny, přičemž zejména tu uherskou měl prý později zanedbávat. To je informace, která dosud nebyla žádným z autorů výslovně uvedena. Přinejmenším první část Balbínova vyprávění o životě posledního Přemyslovce vyznívá velmi pozitivně, v porovnání s některými předcházejícími autory možná až příliš. Zdůrazňuje totiž Václavovu krásu, na kterou měli údajně upozorňovat především ti, kteří krále osobně znali. Jako příklad uvádí Františka, kanovníka pražského, podle kterého se mělo jednat o velmi pohledného mladíka.¹²⁷ Zřejmě od něj Balbín převzal onen motiv o Václavově kráse, který se v příliš mnoha dílech nevyskytuje a díky němu je možné usuzovat na autorovo hodnocení krále jakožto dobrého panovníka.

V dalším „vychvalování“ krále pak autor pokračuje, když píše, že dobře ovládal jazyky. Otec mu měl zajistit výchovu od nejlepších učitelů z „posvátné cisterciácké rodiny“.¹²⁸ Všichni tak měli projevoval velkou radost, když viděli, že je mladý Václav v dobrých rukou, a dokonce přisluhuje u svatých oltářů. Až přehnaně působí ještě Balbínův dodatek o tom, že se všem líbilo také, že ona Václavova ctnost navíc vycházela z „tak krásného těla“.¹²⁹ Snad žádné jiné dílo, než kronika Beneše Krabice, nemůže stát ve větší opozici k právě zmíněné charakteristice Václavových povahových rysů. Podle přibližně o tři sta let staršího dějepisce se totiž Václavovi nemělo dopřávat vzdělání vůbec.¹³⁰ Dle Bohuslava Balbína se však měl Václav brzy vzdálit opatrovníkům, a to v době, kdy byl poslán do Uher, aby se tam zmocnil koruny.¹³¹

Tehdy mělo dojít k velké změně ve Václavově chování, která byla představována trávením bezesných nocí u vína, o kterém si měl král údajně myslet, že to neodporuje

¹²⁶ PEŠINA Z ČECHORODU, T.: *Mars Moravicus*, s. 392.

¹²⁷ BALBÍN, B.: *Miscellanea*, s. 131.

¹²⁸ Tamtéž, s. 131.

¹²⁹ Tamtéž, s. 131.

¹³⁰ *Kronika Pražského kostela*, s. 180.

¹³¹ BALBÍN, B.: *Miscellanea*, s. 131.

královským mravům. K těmto zmínkám autor připisuje, že je uvádí Dubravius, a také ti, kteří Václava znali, údajně podle Františka Pražského. Šlechtici prý brzy začali projevovat nespokojenost a rozhodli se králi připravovat sňatek, pro který byla vybrána Fiola Těšínská, „dcera knížete Měška, dívka patnácti- či šestnáctiletá“.¹³² Balbín uvádí ve shodě s Petrem Žitavským, že tak učinili ve strachu z rostoucí Václavovy moci. Navíc si prý pánové měli jakýmsi zvláštním uměním uzurpovat královská panství.¹³³

Závěrečnou část svého povídání o Václavovi III. věnuje Bohuslav Balbín tragickému konci života mladého krále. Ten, když táhl do Polska, odpočíval odpoledne v domě děkana. Přišel k němu však úkladný vrah Durynk a pobodal ho třemi ranami. Onen domnívaný vrah měl však být k činu přiveden odměnou.¹³⁴ To není příliš častý motiv, se kterým se snad lze setkat pouze v Pulkavově kronice, která soudí, že „zločinci byli svedeni odměnou“.¹³⁵ Durynk měl být s krvavou dýkou rozsekán strážemi a nechán sežrat psy.¹³⁶ Zde se autor inspiroval u Františka Pražského, který uvádí totožné informace.¹³⁷ Domnívaný vrah měl být snad zabit úmyslně, aby nemohl udat společníky.¹³⁸

4.3 Jan František Beckovský: Poselkyně starých příběhů českých

Posledním zásadním barokním dílem našich zemí, vzniklým v roce 1700, je kronikářské dílo Jana Františka Beckovského, který téměř celý svůj text o Václavovi III. sepsal na základě humanistické Hájkovy kroniky. Na úvod zmiňuje, jak se vyvíjela situace v Polsku. Panovaly tam prý velké neshody, a tak byl nakonec do Krakova dosazen Lokýtek. Václav měl dle autora začít panovat ve svých šestnácti či osmnácti či dvaceti letech, neboť dle jeho názoru uvádí různé kroniky odlišný věk. Následně už Beckovský prakticky jen opakuje, co Hájek napsal dříve. Václav měl být velmi krásné tváře i postavy, ovládat velmi dobře čtyři jazyky a chovat také zvláštní lásku k duchovním. Král byl údajně rovněž milosrdný, dodržoval kanonické hodinky a nikdy nezameškal bohoslužby. Jelikož mu však lidé radili dvě různé věci, které by měl udělat, rozhodl se, že si bude chtít vzít zpět „hrady“. Lidé se proti němu proto začali v tajnosti zdvihat, navíc král ještě měl rozbíjet hrnce. Měl také zprvu klást odpor

¹³² BALBÍN, B.: *Miscellanea*, s. 131.

¹³³ Tamtéž, s. 131.

¹³⁴ Tamtéž, s. 131.

¹³⁵ *Kronika česká Přibíka z Radenína*, s. 392.

¹³⁶ BALBÍN, B.: *Miscellanea*, s. 131.

¹³⁷ *Kronika Františka Pražského*, s. 75.

¹³⁸ BALBÍN, B.: *Miscellanea*, s. 131.

sňatku své sestry. Sám si vzal za ženu Fiolu, dceru knížete těšínského, přičemž se tak opětovně stalo na doporučení pánů, kteří tak chtěli oslabit potenciální růst Václavovy moci.¹³⁹

Následující část vyprávění věnuje Beckovský konci panovníkova života. Ten se měl zřejmě opět z podnětu rádců vydat na tažení do Polska za pomoci Oty Bavorského. Oba dva se přitom setkali v Brně, kde Otu Václav odměnil uherskou korunou. Osudného 4. srpna pak měli na polích poblíž Olomouce nechat lid a Václav pak jel na děkanství. Zde na mázhauze mu byly zasazeny tři rány, přičemž měl být Durynek chycen královskými strážemi. Roku 1326 pak bylo Václavovo tělo přeneseno na Zbraslav. Ti, kteří krále znali, jej však měli údajně vychvalovat. Měli ho prý totiž zkazit Uhři. I sám Lokýtek snad měl projevit smutek nad Václavovou smrtí. Závěrečnou zmínku autor věnuje informaci, že se podle jednoho z Veleslavínových děl měla Fiola vdát za Petra z Rožmberka.¹⁴⁰

Beckovský považuje za velmi důležité osvětlit v posledních slovech o Václavovi příčinu toho, proč jej někteří nazývají Václavem třetím a jiní pátým. Za Václava třetího jej tak označují ti, kteří počítají od Václava Jednookého, za pátého pak ti, kteří tak činí již od svatého Václava, přičemž Beckovský se drží této druhé tradice.¹⁴¹ V Beckovského díle se tak projevuje četné ovlivnění Hájkovou kronikou, byť jej autor přiznává jen v případě zkazky o hrncích. Naopak rozdílné jsou otázky, které si ohledně vraždy klade Hájek.¹⁴²

¹³⁹ BECKOVSKÝ, J. F.: *Poselkyně*, s. 474–475.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 475–476.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 476.

¹⁴² HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*, s. 651–652.

5 VÁCLAV III. POHLEDEM SOUČASNÝCH HISTORIKŮ

V souvislosti s osobou Václava III. je nepochybně jako první třeba jmenovat Karla Maráze, který změnil po staletí přetrvávající negativní obraz panovníka k lepšímu. Autor již v předmluvě ke své monografii nastínil, že možným klíčem k rozřešení vraždy by mohlo být lepší poznání královny povahy, osobnosti či vlády, které dosud zůstávalo stranou, a předjímá, že se ukáže, že Václavova osobnost zřejmě nedosahovala tak negativního rozměru, za což se dosud mělo. Václav III. se narodil 6. října roku 1289 a roku 1298 se uskutečnily jeho zasnuby s uherskou princeznou Alžbětou. Králem Uher se pak panovník stal v necelých dvanácti letech. V necelých šestnácti letech mu pak zemřel otec.¹⁴³

Pokud jde o samotnou olomouckou vraždu, považuji za přínosné zmínit alespoň základní teze, které o této tragické události Maráz uvádí, aby tak kontrastovaly s dříve rozebíranými historiografickými díly. V Olomouci měla mít válečná výprava přestávku, kde očekávala příchod moravských posil. Václav se tedy ubytoval na starém olomouckém hradě v tehdejší biskupské areálu v domě Budislava, děkana olomoucké kapituly. Následně autor píše, že si názory na vraždu v jednotlivých narativních pramenech často protiřečí. Předně tak řeší otázku konkrétního místa průběhu vraždy. Podle Maráze se tak mělo stát v budově olomouckého kapitulního děkanství, konkrétně v jeho západní části. Již trochu méně jisté je pak ještě bližší určení místa, kterým mohlo být první poschodí děkanství na pavlači.¹⁴⁴

Dále historik posuzuje otázku pachatele královské vraždy. Jako první pramen, který událost zaznamenal, jmenuje kalendárium nekrologia olomoucké metropolitní kapituly, které uvádí jméno Konráda Durynského z Mulhowu. Petr Žitavský pak podle Maráze velmi opatrně viní z vraždy českou šlechtu. Autor ovšem také upozorňuje, že v poslední době dochází ke spojení obou Konrádů, tedy Konráda z Botenštejna i Konráda z Mulhowu. Kromě nekrologia a Zbraslavské kroniky pak Maráz ještě zmiňuje přístupy některých dalších, méně podstatných, středověkých kronik. Jednou z nich byla i kronika Otokara Štýrského, podle níž mělo dvanáct českých rytířů losovat za pomoci kostek o to, kdo krále zavraždí. Měl se jím stát jistý Holen z Vildštejnu, kterému prý padlo nejnižší číslo, dvojka.¹⁴⁵

Za velmi rozdílné považuje Karel Maráz rovněž informace o konkrétním provedení vraždy, jak se objevují v jednotlivých narativních pramenech. Například podle Petra Žitavského mělo dojít k trojímu bodnutí do hrudi krále, naopak tak řečený Dalimil uvádí, že mělo být Václavovi podříznuto hrdlo. Podobně zajímavá je i otázka objednavatele vraždy.

¹⁴³ MARÁZ, K.: *Václav III.*, s. 9, 13.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 67–68.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 68–69, 71, 74.

Tím dle historika nejspíše nebyl ani Albrecht Habsburský, ani Vladislav Lokýtek. Naopak za nejpravděpodobnější pak označuje vinu české šlechty, a jmenuje tak kupříkladu Hynka Krušinu z Lichtenburka či Alberta ze Šternberka. V každém případě ale zdůrazňuje, že se nejednalo o nějaké velké spiknutí proti Václavovi, jako spíše o akci jednotlivců, nebo maximálně menší skupiny lidí.¹⁴⁶

V závěrečné části své monografie pak Karel Maráz přistupuje ke zhodnocení osobnosti posledního Přemyslovce. Za naprosto klíčové považuje odmítnutí onoho dlouho tradovaného obrazu panovníka, který sice zprvu dobře vládl, ale brzy jej začala ovlivňovat česká šlechta, což vedlo k tomu, že se opíjel, nerozumně rozhazoval majetek a provozoval nezřízený sexuální život. Na základě rozsáhlého autorova výzkumu totiž neexistují žádné diplomatické prameny pro jakékoliv přehnané excesy ve vládě. Naopak, Václav III. spíše zachovával kontinuitu s vládou svého otce. Nezapomíná ani připomenout, že například ve Zbraslavské kronice byly možná záměrně popisovány ony negativní jevy s cílem, aby Václavův otec mohl být snáze glorifikován.¹⁴⁷ Tuto tezi již dříve zmínil Robert Antonín ve svém článku zabývajícím se obrazem ideálního vládce tak, jak jej nastínila Zbraslavská kronika.¹⁴⁸

Ve své nejstarší monografii Josef Žemlička nejprve shrnuje nejcharakterističtější rysy královy osobnosti tak, jak je zachycovaly prameny. O mnoho přínosnější je ale následující část, ve které se historik vyjadřuje ohledně osoby pachatele královské vraždy, respektive jejího objednatele. Autor příliš nevěří v to, že by pachatelem vraždy byl Konrád, za možné ovšem považuje, že by onen neznámý pachatel mohl být naveden Vladislavem Lokýtkem či Albrechtem Habsburským. Dle Žemličky však nejspíše stálo za vraždou české panstvo.¹⁴⁹

Ve své novější práci autor nejprve popisuje události, ke kterým došlo bezprostředně po smrti Václava III., následně se věnuje okolnostem vraždy krále. V tomto ohledu je podstatné zejména jeho konstatování ohledně zahraničního názoru na pachatele vraždy. Vzhledem ke špatné pověsti, kterou měli tehdy Čechové ve světě, tak hlasy ze zahraničí tvrdily, že byl král odpraven vlastními lidmi. Další otázkou, na kterou Josef Žemlička hledá odpověď, je, komu vražda Václava III. nejvíce prospěla a tedy, kdo mohl být jejím pravděpodobným objednatelem. Mezi jmény nechybí Vladislav Lokýtek ani Albrecht Habsburský, historik ale dále jmenuje i Jindřicha Korutanského, Mikuláše Opavského a české a moravské panstvo. Dále Žemlička uvádí i názory nejvýznamnějších českých kronik na průběh vraždy, přičemž staví do kontrastu zejména kroniky Petra Žitavského a „Dalimila“. Podle prvního z nich

¹⁴⁶ MARÁZ, K.: *Václav III.*, s. 78–80, 84.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 86, 89.

¹⁴⁸ ANTONÍN, R.: *Obraz ideálního panovníka*, s. 197–215.

¹⁴⁹ ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*, s. 366.

vyběhl z paláce Durynk Konrád z Botenštejna s krvavým nožem v ruce a dříve, než stačil promluvit, byl rozsápán stráží. Žitavský ovšem následně vyslovuje pochyby o jeho vině. Naproti tomu Dalimil zaujímá poněkud tvrdší přístup k průběhu vraždy. Dle něj stáli za jejím spácháním rovnou tři Durynkové.¹⁵⁰

Podle Žemličky je rovněž možné, že se stal Václav jakousi obětí problémů s domácí šlechtou. Zprvu měl totiž v alkoholovém opojení lehkomyšlně rozdávat druhům královská zboží a statky a zapůsobilo na něj až pokárání opata Konráda, jak zmiňuje Petr Žitavský. Nakonec ještě autor uvádí specifický narativ kroniky Otokara Štýrského. Ta zmiňuje jako jediná jméno Holena z Vildštejna, který měl Václavovi zasadit ránu do srdce v poledne, když se král odebral na lůžko. Navíc měl kromě samotného Václava zabít ještě dva královské služebníky. Závěrem Žemlička soudí, že vražda mohla být i jakýmsi odvetným činem zhrzeného nápadníka Violy Těšínské a že svou datací zapadá do stoletého období „velkých vražd“, ohraničených lety 1208-1308.¹⁵¹

Poslední, nejnovější, Žemličkova práce je oproti jeho dvěma předchozím monografiím, které se soustředily především na představení obrazu, jaký nám o Václavovi podávají jednotlivé kroniky, daleko více prostoupena autorovými vlastními tezemi. Na počátku tak uvádí, že velkou hrozbu pro přemyslovskou dynastii i rovnováhu země představoval jediný syn v rodě. Proto měl být Václav II. také na rozpacích, zda má poslat syna do neklidného prostředí Uher. Autor upozorňuje i na převzetí některých motivů Petra Žitavského Františkem Pražským, zejména v charakteristice panovníkovy jazykové vybavenosti a osvojení špatných zálib. Žemlička dále píše, že napříč historiografií byly jen zřídka vyslovovány pochyby ohledně negativního obrazu krále, který zastával například i František Palacký.¹⁵²

Na Václavovu obranu autor dále uvádí, že i nadále byl chod království svěřen do rukou otcových lidí. Navíc mohly být, jak se shoduje Sovadina s Marázem, ony královské „odměny“ splátkami korunních dluhů. V neposlední řadě se pak Žemlička vyhrazuje zejména proti náhledu Josefa Šusty na Václava. Na popularitě králi ani nepřidalo, že substituoval otcovy církevní důvěrníky za světské a sobě věkově bližší společníky. Historik zmiňuje i přesné datum předání uherských insignií do rukou Oty, ke kterému mělo dojít 9. října 1305, 6. prosince pak došlo k Otově korunovaci. V poslední době se prý také prokázalo, že až do

¹⁵⁰ ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, s. 347–348.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 348–350.

¹⁵² ŽEMLIČKA, J.: *Konec Přemyslovců*, s. 369.

Václavovy smrti Lokýtek ve skutečnosti neobsadil Wawel. Do Olomouce Václav dorazil již koncem července.¹⁵³

Poslední část pak Žemlička věnuje pohledu zahraničních kronik na Václava. Protože se tam tradoval názor, že Čechové mordují své krále, objevuje se i v kronice Otokara Štýrského zmínka, že se Čechům nedá věřit. Kronikář proto z vraždy viní domácí šlechtu, proti které král směřoval revindikační hrozbu. Kromě toho Žemlička rozebírá i polskou a uherskou historiografii. Dle něj využil polský dějepisec Długosz motiv tří Švábů najatých Albrechtem Habsburským pro očistění Lokýtky od možné viny. Nad rámec zmíněných pramenů ještě mluví o určité dobře informované svatopetrské kronice z Erfurtu, která jako jediná uvádí namísto Konráda z Botenštejna jméno Jana z Botenštejna. Sám Žemlička nicméně soudí, že by pátrání po jeho osobě zřejmě příliš nového o olomoucké vraždě nepřineslo.¹⁵⁴

Ačkoli se již dnes nemáme možnost dopátrat skutečného jména pachatele vraždy posledního Přemyslovce, je zajímavé sledovat, jakým způsobem nejen ji, ale také Václavovu vládu či charakter popisují jednotlivé narativní prameny. I když pravděpodobně některé Václavovy negativní osobnostní rysy zveličovaly, byly ve své době jedním z mála zdrojů poznání pro běžné obyvatelstvo. Proto jsem považoval za podstatné zmínit alespoň některé základní tendence předních českých historiků na osobnost Václava III. a jeho tragickou smrt, aby korigovaly názory dříve analyzovaných kronikářských děl jednotlivých autorů a období. Za hlavního strůjce onoho napravení negativní pověsti panovníka tak právem řadíme Karla Maráze, který v rámci svého rozsáhlého bádání vyvrátil zejména dlouho tradovaný Václavův prostopášný život, který byl součástí narativu i těch nejobjektivnějších kronikářských prací. Na základě výše uvedených konstatování lze říci, že názory obou našich předních odborníků na Václava III. se shodují, jako příklad lze uvést totožnou lokalizaci místa činu či označení české šlechty jako objednatele.

¹⁵³ ŽEMLIČKA, J.: *Konec Přemyslovců*, s. 370–371, 376, 382, 388.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 392–396.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo posoudit, jakým způsobem bylo ve vybraných narativních pramenech jednotlivých historiografických období vyprávěno o osobnosti Václava III., se kterým si lidé po dlouhá staletí asociovali především negativní charakterové rysy, jaké motivy se opakují v dílech jednotlivých období i napříč nimi, a zejména, jaké vzájemné vazby lze mezi jednotlivými autory vysledovat, neboli, odkud své informace čerpali. Jak usilovaly nastítnit předcházející kapitoly, nelze konstatovat velkou proměnu názorů na vraždu Václava. Většinou se všichni autoři shodují na prostoru, ve kterém k ní došlo, na čase i způsobu provedení. Stejně tak shodně uvádí, že k ní došlo při Václavově osamocení, a za osobu domnívaného vraha, ať méně či více pravděpodobného, označují Konráda Durynského. Někteří z nich se pokusili nastítnit i motivaci, kterou měl neznámý pachatel k vraždě, přičemž tak nejčastěji mělo být kvůli strachu poddaných z rostoucí panovnickovy moci a všeobecné nespokojenosti s jeho oproti otci volnějším stylem života.

V čem se ale jednotliví autoři mezi sebou výrazně liší, je hodnocení Václavova charakteru. Někteří kritizují jeho nedostatečné vzdělání, jiní naopak soudí, že mu bylo dopřáno té nejlepší výchovy či píše o jeho oddanosti k církvi. Zajímavé je i to, jakým způsobem někteří autoři oplakávají Václavův předčasný odchod z tohoto světa, jiní jako by jeho smrti ani nelitovali. Pozoruhodný je i symbolický aspekt některých vyprávění o Václavovi, přičemž nejčastěji zmiňují, že pachatel králi zasadil tři rány, někteří si také kladou otázky ohledně toho, zda má být panovník sám, a obviňují tak královský doprovod, který byl podle nich spoluvědom vraždy. Lze říci, že i když některá dříve rozebíraná kronikářská díla popisují určité aspekty Václavova charakteru poněkud negativně, není jednoduché vysledovat jejich jednoznačný postoj k panovníkovi, neboť si jsou často vědomi toho, že vina nebyla na jeho straně, a představují tak obě stránky panovnickovy osoby současně. Dovolím si konstatovat, že i když není možné všeobecně říci, že by se Václavův obraz postupem času proměňoval k lepšímu, je v pozdějších dílech, vzdálenějších od vraždy, zejména těch humanistických a barokních, patrná větší tendence k objektivitě, a Václavova charakteristika už tak nenabývá výrazně negativních rysů.

Skupina nejstarších, středověkých děl našich zemí je prezentována v první řadě Zbraslavskou kronikou Petra Žitavského. Tu lze označit za nejobjektivnější středověký narativní pramen, byť je z ní patrné, že Václav III. nedosáhl otcových kvalit. Žitavského hodnocení panovníka působí neutrálně, zajímavé je, že bezprostředně po popisu spíše negativních aspektů jeho charakteru uvádí onen motiv pokárání, které mu udělil Konrád

Zbraslavský a na jehož základě měl Václav projevít snahu stát se lepším člověkem, a především vládcem. Onen obrat ve Václavově chování není totiž zastoupen u nikoho jiného ze sledovaných autorů, což je nejspíše zapříčiněno tím, že dílo bylo sepsáno jako klášterní kronika. V neposlední řadě Žitavský podrobuje velké kritice a odsudku pachatele vraždy a projevuje ohromnou lítost nad smrtí posledního Přemyslovce.

Dalimilova kronika jako první jmenuje jako pravděpodobné pachatele královraždy tři Duryňky, kteří byli najati Albrechtem. Nadto měl být skutek vykonán prostřednictvím podříznutí hrdla, přičemž povětšinou ostatní autoři zmiňovali spíše zasazení ran do hrudi. „Dalimil“ Duryňka podrobuje odsouzení, neboť je prvním z autorů, který uvádí, že jeho tělo bylo sežráno psy, a „táže“ se jej také na motivaci k činu. Specifické je rovněž, že kronikář nevěnuje žádnou pozornost otázkám Václavova charakteru či jeho hodnocení jako panovníka.

Na velké kronikářské dílo Petra Žitavského usilovala navázat řada dalších kronik, které se souhrnně označují jako kroniky doby Karla IV. První z nich byla Kronika Františka Pražského, která nepochybně hojně čerpala ze Zbraslavské kroniky, což se projevuje v naprosté většině motivů, které mají obě kroniky společné. Lze proto říci, že navzdory menšímu prostoru, který autor Václavovi III. v díle věnuje, dosahuje kronika podobných kvalit jako její předchůdkyně. Zbývající tři kroniky této skupiny pak obsahují velké množství zřejmých omylů a nepřesností a nevyrovnaří se kronikám Petra Žitavského ani Františka Pražského. Kronika Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile je právě typická svou kritikou vzdělávání mladého Václava, který si měl dopřávat, co se mu zamlulo. Navíc neměl chodit ani na bohoslužby, což je v přímém rozporu s Petrem Žitavským. Své obvinění směřoval zejména vůči špatné společnosti a neopatrnosti králových společníků. Nejtypičtější je pro jeho vyprávění nicméně motiv hrnců, který se zde objevuje vůbec nejdříve. Kronika česká Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava, velmi stručně upozorňuje na nespořádané vychovávání Václava, v čemž souhlasí s Benešem Krabice, a za objednatele vraždy podobně jako „Dalimil“ považuje Albrechta Habsburského. Poslední Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české pak nezmiňuje téměř žádné podstatné informace, obsahuje velké množství chyb a soustředí se spíše na symbolické vyznění jeho údajů.

Zahraniční středověká historiografie byla představena polskou kronikou Jana Długosze a dvěma uherskými kronikami. V případě polského dějepisce je možno konstatovat jeho přinejmenším dvojí ovlivnění jinými autory. Jmenovitě se jedná o kroniku Piccolominiho a Pulkavy. Jeho hodnocení Václavovy osobnosti tak vyznívá poměrně kriticky, zejména v charakteristice jeho negativních vlastností. Mezi oběma rozebíranými uherskými kronikami, které od sebe dělí přibližně jedno století, je možno spatřovat jejich vzájemné ovlivnění, neboť

se jejich informace téměř doslovně shodují a poněkud zvláštní také je, že se souhlasně věnují výhradně událostem, které se odehrávaly v Uhrách, a ponechávají tak stranou pro nás poněkud důležitější zmínky vztahující se k našim zemím.

Humanistická díla zastupovala čtveřice významných historiografických prací. Kronika Eneáše Silvia Piccolominiho jednoznačně podrobuje Václava III. největší kritice napříč všemi díly a obdobími. I proto navzdory své velké oblibě za hranicemi zůstala u nás spíše terčem opovržení, neboť prezentovala náš národ a dějiny ve velmi negativním světle. Na jeho částečnou omluvu lze ale říci, že psal dílo determinován svým postavením papeže, a tak mu byly nepříjemné i sebemenší odklony od církve. Zbývající tři humanistické kroniky se snažily oponovat této nepříliš zdařilé Piccolominiho práci, a usilovaly proto psát objektivněji o našich dějinách. První z nich byla Kuthenova kronika, která se soustředila zejména na uvedení základních údajů ze života Václava, naprosto opomíjela jakékoliv snahy o charakteristiku jeho osobnosti a je těžké soudit, odkud Kuthen informace přebíral. U Václava Hájka z Libočan je v první řadě nutno zmínit jeho primární ovlivnění Zbraslavskou kronikou, které se autor koneckonců snažil vyrovnat a v jistém směru ji i překonat. V druhé řadě je pak třeba jmenovat ovlivnění kronikou Beneše Krabice, ze které Hájek převzal zejména motiv rozbíjení hrnců a také obvinění královských strážů ze spoluviny na vraždě. Jan Dubravius ve svém díle formuloval většinu svých informací poněkud odlišně než jeho předchůdci, a tak je velmi těžké usuzovat na nějaké konkrétní ovlivnění některým z předchozích autorů. Velmi pravděpodobně ale převzal motiv hrnců od Hájka.

V rámci barokních děl byla jako první rozebrána práce Mars Moravicus Tomáše Pešiny z Čechorodu, která převzala jednak informaci od Piccolominiho o rozdílnosti charakteru Václava III. od jeho otce, ale zřejmě se inspirovala i u Dubravia, a tak ve shodě s ním uvádí informaci o roztrhání Durynkova těla, stejně tak jako pochyby o jeho vině. Miscellanea Bohuslava Balbína jsou velmi bohatá na filiace s dřívějšími autory. Nejpatrnější je jeho ovlivnění kronikou Františka Pražského, od nějž převzal Balbín zejména informace o Václavově kráse či Janem Dubraviem, na kterého se také výslovně odkazuje. V neposlední řadě je u něj patrný i vliv Pulkavy, společně se kterým jako jediný uvádí motiv přivedení vrahů k činu odměnou. Poslední barokní dílo, Beckovského Poselkyně starých příběhův českých, pak nezapře snad největší ovlivnění jiným autorem, jaké vůbec lze mezi sledovanými díly pozorovat. Beckovský tak naprostou většinu informací načerpal z Hájkovy kroniky, byť se k tomu doznává jen při zmínce o rozbíjení hrnců.

Protože nás od doby Václavovy vlády dělí velké množství času, nemůžeme se už dnes dozvědět ani skutečné jméno pachatele královské vraždy, ani jeho motivaci k činu. Stejně tak

si musíme udělat vlastní představu o tom, jakým směrem se ubírala Václavova vláda či jaké byly jeho charakterové rysy. Ačkoli se zejména tyto informace hodnotící osobnost posledního Přemyslovce u jednotlivých autorů a v průběhu dějin proměňují, současné stanovisko předních českých historiků, a Karla Maráze obzvláště, tvrdí, že se Václav III. s největší pravděpodobností nedopouštěl žádných excesů při vládě a rozhodně ani nerozhazoval majetek ve velkém, neboť se o tom nezachovaly téměř žádné doklady. Václavova osoba tak již zřejmě zůstane opřena rouškou tajemství. Navzdory tomu, že se kronikáři někdy dopouštěli omylů nebo za účelem lepšího vyprávění přeháněli některá konstatování do extrémů, myslím, že jejich práce s prostředky, které měli k dispozici, nebyla lehká, a sluší se je za to obdivovat. Vykonal tak velkou službu pro budoucí generace, neboť se díky nim mohly informace o našich dějinách uchovávat, a nedošlo tak k jejich ztrátě.

RESUMÉ

The aim of the work was to find out how the image of Wenceslas III. transforms across individual historiographical periods and how it is discussed by selected chroniclers. It observed what motives were repeated in the works and based on them it tried to trace certain links between the authors, i.e., where they got their information from. It can be stated that in the course of history there has not been a major change of opinion on the circumstances of the king's murder. The authors thus agree on the time, place and method of its execution. As the perpetrator of this act, whether more or less likely, they then name Conrad of Thuringia. Some tried to mention the motivation for this act, which was most often supposed to be fear of the monarch's growing power or dissatisfaction with his rather freer lifestyle.

On the contrary, where the individual authors differ significantly is the assessment of Wenceslas' character. Some criticize his lack of education; others claim that he was given the best upbringing or write about his devotion to the church. It can be said that even if some works describe certain aspects of the king's personality somewhat negatively, it is not easy to trace their unequivocal attitude towards the monarch, because they are aware that the fault was not on his side, moreover, they present both sides of Wenceslas' personality at the same time. Although it is not possible to say unequivocally that the king's image developed for the better in the course of history, a greater tendency towards objectivity can be seen in later works.

Because since the reign of Wenceslas III. divides a large amount of time, we can no longer learn the real name of the perpetrator of the murder, nor his motivation for the act. Likewise, we must form our own idea of his rule or character. The current opinion of leading Czech historians thus judges that Wenceslas did not indulge in excesses in the government or squander his property in large quantities.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Seznam pramenů

BALBÍN, Bohuslav: *Miscellaneorum Historicorum Regni Bohemiae* Decadis I. Liber VII. *Regalis; Seu De Ducibus, ac Regibus Bohemiae*. Pragae 1687.

BECKOVSKÝ, Jan František: *Poselkyně Starých Příběhůw Českých, Aneb Kronyka Česka*. Praha 1700.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika česká Přibíka z Radenína, řečeného Pulkava*. In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV*. Praha 1987, s. 269–444.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika Františka Pražského*. In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV*. Praha 1987, s. 55–172.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.): *Kronika Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile*. In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV*. Praha 1987, s. 173–268.

DAŇHELKA, Jiří (ed.) et al.: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*. 2. svazek. Praha 1988.

DUBRAVIUS, Jan: *Historiae Regni Boemiae*. Prostantiae 1552.

DUDÍK, Beda (ed.): *Über Nekrologe der Olmützer Domkirche*. In: *Archiv für Österreichische Geschichte* 65, 1884, s. 487–589.

FIALA, Zdeněk – HEŘMANSKÝ, František – MERTLÍK, Rudolf (edd.): *Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae*. 2. opravené vyd. Praha 1976.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká* (ed. Jan Linka). Praha 2013.

Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Ks. 9. 1300–1370. 2. vyd. Warszawa 2009.

KUTHEN ZE ŠPRINSBERKA, Martin: *Kronyka o Založenij Zemie Česke, a prwnijch obywatelijch gegich, tudijž o Knijžatech a Králijch y gich činech, a příjběžých welmi kratce z mnohých Kronykářův sebraná*. Praha 1539.

PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš: *Mars Moravicus*. Pragae 1677.

PICCOLOMINI, Enea Silvio: *Historie česká* (ed. Jiří Linhart). Litvínov 2010.

SEEMÜLLER, Joseph (ed.): *Ottokars österreichische Reimchronik*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken* 5,2. Hannover 1890.

SOPKO, Július (ed.): *Kronika Jána z Turca*. 2. vyd. Bratislava 2018.

SOPKO, Július – LENGYELOVÁ, Tünde (edd.): *Viedenská maľovaná kronika*. Bratislava 2016.

ZACHOVÁ, Jana (ed.): *Neplachovo Stručné sepsání kroniky římské a české*. In: Bláhová, Marie – Pavel, Jakub – Zachová, Jana (edd.): *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987, s. 525–556.

Seznam literatury

ANTONÍN, Robert: *Obraz ideálního panovníka ve Zbraslavské kronice*. In: Wihoda, Martin – Malat'ák, Demeter (edd.): *Stát, státnost a rituály přemyslovského věku. Problémy, názory, otázky. Sborník příspěvků z konference konané dne 18. října 2005 v Brně*. Brno 2006, s. 197–215.

BAK, János M. – VESZPRÉMY, László (edd.): *Studies on the Illuminated Chronicle*. Budapest 2018.

ENGEL, Pál (ed.): *János Thuróczy Chronicle of the Hungarians*. Bloomington 1991.

MARÁZ, Karel: *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*. České Budějovice 2007.

ŽEMLIČKA, Josef: *Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie*. Praha 2020.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*. Praha 2005.

ŽEMLIČKA, Josef: *Století posledních Přemyslovců*. 2. vyd. Praha 1998.